

# L'enigma mallorquí de Napoleó Bonaparte

Qui fou emperador de França, Napoleó Bonaparte, podria provenir d'una noble família mallorquina arribada a Mallorca de l'Aragó poc després de la conquesta, el segle XIII. Història o llegenda? Realitat o fabulació? Heus ací unes quantes dades que poden servir per aclarir-ho.

**A**l centre de Palma, entre el passeig del Born i la plaça del Mercat, partint del conegut Bar Bosch (situat a la plaça de les Tortugues, oficialment del rei Joan Carles I), en direcció al Teatre Principal, caminant per la voravia de l'esquerra, a uns deu metres hi ha un cap de cantó pel qual s'entra al carrer de Can Serinyà. Una vegada dins, a la meitat i a l'esquerra, s'obre una estreta via, el carrer de Palma. No fa més de cent metres de llarg i és paral·lel al carrer de Sant Jaume, on hi ha l'església que li dona nom. Desemboca a un altre carrer estret, perpendicular, anomenat de la Sagristia de Sant Jaume, que marca el lateral d'una illeta ocupada per un antic palau, Ca n'Oliver, i per l'església susdita, que data del segle XIII (la porta i la façana donen al carrer del mateix nom). Aquesta petita zona urbana és una de les més antigues de la ciutat. En el palau esmentat o en algun altre de ja desaparegut del carrer de la Palma, potser hi va viure entre els segles XIII i XVI una família que portava el llinatge que a començament del segle XIX atemorí Europa: la família Bonapart.

Vol dir això que, a Palma, hi van viure els avantpassats mallorquins de l'emperador francès? És una possibilitat. D'aquella noble famí-

lia mallorquina, una part deixà l'illa a principi del segle XV per establir-se a Còrsega. Ara, la branca mallorquina desaparegué el segle XVI. De la branca corsa, potser en va sorgir, uns dos segles més tard, el geni militar i polític que va ser a punt d'alliberar Europa de les rànquies monarquies absolutistes i que només va poder ser vençut per la múltiple coalició de la Reacció, agermanada contra el procés de modernització que França preconitzava en aquella època.

Abans de prosseguir la història —o llegenda segons la majoria dels pocs que la coneixen— de la possible nissaga mallorquina de Napoleó Bonaparte, convé de fer una ullada al que en diuen els repertoris més ben informats, d'aquestes particularitats històriques: les enciclopèdies.

Comencem per l'*Enciclopèdia de Mallorca*. A l'entrada "Bonapart", s'hi pot llegir: "Família mallorquina que s'establí a l'illa el 1486 amb el venecià Mateu de Bonapart. En el segle XIX, Joaquim Maria Bover estengué la llegenda que Napoleó Bonapart descendia dels Bonapart mallorquins i, fins i tot, s'arribà a anomenar can Bonapart una casa que no tenia cap





JOAN CELIÀ

El carrer de la Sagristia de Sant Jaume marca el lateral d'una illeta ocupada per un antic palau. Segons un article de 1897 del diari *La Última Hora*, Can Bonapart era situat "a l'esquena de la parròquia de Sant Jaume i la façana no deixa de tenir una certa magnificència". Aquest palau podria ser l'actual Can Oliver.

relació amb la nissaga illenca. Aquesta, que pertangué a l'estament dels cavallers, s'extingí a final del s. XVI i va ésser succeïda pels Fortuny".

Som davant la primera qualificació de la pretesa nissaga mallorquina de Napoleó Bonapart: simple llegenda. Una llegenda que durant més d'un segle ha anat passant entre generacions, però amb poca convicció, fins a esvaïr-se quasi completament. Avui ja són pocs els qui l'han sentida contar.

Simple llegenda? Sembla que, efectivament, el coneixement històric insular dona per liquidat el cas. Però passem a l'*Enciclopèdia Catalana*, on ja no hi ha tanta rotunditat. A l'entrada "Bonapart", hi llegim que era una "família noble d'origen llombard (Buonaparte) estesa per diferents llocs d'Itàlia (Florença, Treviso, Verona i Pàdua). Una branca florentina s'establí a Sarzana (Gènova) i al començament del segle XVI passà a Còrsega amb Francesco Buonaparte, mort el 1529". Fins aquí la diguem-ne versió genealògica dels Bonapart oficialment acceptada. Però tot seguit l'*Enciclopèdia Ca-*

*talana* hi afegeix: "Historiadors i genealogistes catalans, però, diuen que l'ascendència de Napoleó cal cercar-la a Mallorca, on a mitjan segle XIV hi havia una família Bonapart, a la qual pertanyia el jurista Hug Bonapart, nomenat el 1409 regent de Còrsega. Sembla que abans d'aquesta data hom no troba cap Bonaparte a Còrsega. Dels uns o dels altres descendí l'advocat Carlo Maria Buonaparte (1746-85), el qual es casà amb Maria Letizia Ramolino (1750-1836), a qui el seu fill, l'emperador, donà el títol de *Madame Mère*".

Doncs bé, ja tenim l'embolic. L'ascendència mallorquina de Bonapart és realitat o ficció, història o llegenda? Com es veu, l'*Enciclopèdia Catalana* n'admet la possibilitat.

EL TEMPS ha mirat d'esbrinar què hi ha de cert, en tot això. La documentació és poca, però les parts històricament acceptades podrien quadrar amb el conjunt suposadament llegendari. És clar que també podrien quadrar-hi d'una manera forçada. Tanmateix hem aconseguit, si més no, de reconstruir la hipotètica "geografia bonapartiana" de Mallorca, tant si és realitat passada com simple suposició.

Aquest setmanari ha trobat als diaris *La Última Hora* i *La Almu-daina* sengles articles, del 6 de juliol de 1897 i del 26 de gener de 1896 respectivament, que semblen donar una certa entitat al presumpte origen mallorquí de la família Bonapart, que hauria estat, al capdavall, l'antecedent familiar de l'emperador. És clar que els articles podrien ser una fabulació feta a partir de dades reals transformades per la imaginació. El primer article és signat amb les inicials V. C. B, i el segon, per Asur.

Dels dos articles, el de *La Almu-daina* és el que en dona més informació. La història que narra és la següent: cap a mitjan segle XIX un antic alt oficial de les tropes napoleòniques visità Mallorca. Es passejava pels voltants del carrer de Sant Jaume quan, mirant les ostentoses entrades dels palaus, un resident d'una d'aquestes nobles edifi-

cacions el convidà a entrar. Una hospitalitat, val a dir-ho, gens estranya a la Palma de l'època, sobretot envers un *touriste*, com ja anomenaven els pocs visitants estrangers que arribaven a l'illa. A l'entrada l'oficial s'adonà de seguit que sobre una enorme porta interior hi havia esculpida en pedra una àguila que formava part de l'escut de la família que devia haver viscut en aquella casa. La sorpresa de l'oficial fou enorme, perquè era pràcticament el mateix emblema darrere el qual havia guerregjat per no pocs camps de batalla d'Europa. En saber-ne la condició d'oficial napoleònic, l'interlocutor li explicà que era normal la seva sorpresa, com sigui que aquella casa havia estat la llar dels avantpassats de l'emperador Napoleó, encara que ja poca gent ho sabia; i que l'àguila que Napoleó havia fet famosa, i temuda, a tot el continent era l'emblema de la nissaga que la família Bonapart havia duit a Mallorca des de l'Aragó el segle XIII, després de la conquesta; que una part de la família havia passat durant el segle XV de Mallorca a Còrsega, on s'establiren els ascendents familiars directes de l'emperador; que la que havia romàs a Mallorca havia desaparegut el segle XVI per manca de successors masculins que en perpetuassin el llinatge. Incredul, el visitant demanà més detalls, que li foren profusament oferts per l'improvisat informador. Així li explicà que l'escut no tenia, a Mallorca, el "llamp de Júpiter" que l'àguila imperial napoleònica exhibia i que era un afegit del Napoleó emperador.

La història dels Bonapart mallorquins, li contà, es remuntava al segle XIII. Aleshores, una noble família d'Aragó d'aquest llinatge [EL TEMPS ha pogut constatar que, efectivament, a Aragó encara hi és, aquest llinatge] s'establí a Mallorca. Qui portava el cognom era Bonifaci Bonapart, el qual es maridà amb Antònia Soldevila, a Mallorca o abans d'arribar-hi. Un dels fills, Hug Bonapart, va ser, [com diu també l'*Enciclopèdia Catalana*] jurista. Segons que assegurava l'informador esmentat, hi

ha constància documental que el rei Martí va nomenar regent de Còrsega aquest Hug Bonapart mallorquí. L'altre article, el de *La Última Hora*, dóna fins i tot la data exacta del document reial: 23 de juliol. Des d'allà, i passats uns deu anys, Hug envià poders notariais al seu germà, Bartomeu, perquè es vengués totes les propietats de la família i li enviàs a Còrsega tot allò que n'obtingués, perquè ja hi havia fet casa i família ("s'havia casat en aquella illa amb Joana Lancis").

Tornant ara a la conversa entre l'antic oficial francès i l'informador del suposat palau "bonapartià" no identificat (l'article no en dóna el nom), l'ex-militar de l'emperador manifestà la seva absoluta incredulitat, en vist de la qual l'informador li'n donà més proves documentals. Li assegurà que el 1752 el cronista de Mallorca, Jeroni d'Alemanys i Marquès, preocupat i ocupat per aquesta història, aconseguí una valuosa informació aportada per un jesuïta del Col·legi Trilingüe de Marsella, el qual havia residit llargs anys a Còrsega (no en diu el nom, del jesuïta). Aquest assegurà a en Jeroni d'Alemanys, atès que coneixia la genealogia corsa, que abans del 1418 no hi havia a l'illa cap Bonapart ni cap llinatge semblant [cosa que també creu *Enciclopèdia Catalana*], i que l'únic que era conegut aquells anys era el del regent: Hug Bonapart. Diu, també, que hi ha constància que del matrimoni d'Hug amb Joana Lancis, en nasqueren tres fills: Esteve, Hernando i Andreu, i que "els Bonaparte des del segle XV fins a l'actual [el XVIII] continuaren [ presents ] sempre en els padrons de Beàtria".

Cal dir que si Hug s'establí el 1409 a Còrsega, nou anys més tard devia tenir fills inscrits a la parròquia corresponent i, en conseqüència, que ja aparegués el nom Bonaparte a l'illa.

Però, i què en va ser dels Bonapart que restaren a Mallorca? Segons l'informador de l'oficial francès, la família mantengué les excel·lents relacions amb la cort, de manera que (ho dóna com a documentat) al registre d'Homes



JOÀN CELIA

Façana de l'església de Sant Jaume. Palma ofereix una "geografia bonapartiana", que no se sap ben bé si té l'origen en fets històrics o en la llegenda popular.

d'Honor de Mallorca, del 1515, hi apareixen els germans Joan Baptista i Mateu Bonapart. "Aquest Mateu morí gloriósament l'any 1522 a mans dels agermanats sostenint els drets del rei contra l'opinió de tota l'aristocràcia..." Un altre distingit membre de la família fou Antoni Bonapart i Nicolau, que fou membre del Gran i General Consell del Regne de Mallorca per l'estament militar.

Aquests Bonapart eren descendents d'Hug o, com diu l'*Enciclopèdia de Mallorca*, del Mateu de Bonapart venecià? L'informador del francès no en dubta gens i se'n deriva que el darrer Bonapart viu i amb descendència a Mallorca fou Joan Baptista, el qual tenia propietats no solament a Palma, sinó també al poble d'Espor-

les, on senyorejaven una finca que responia al nom de "Flecarichi".

Joan Baptista tengué dues filles i cap fill. Això condemnava a la desaparició el llinatge a Mallorca, mentre que a Còrsega els seus presumptes cosins l'anaven perpetuant de generació en generació. Les dues filles foren Margalida i Joana, l'onzena i última generació dels Bonapart mallorquins. Margalida es casà amb Nicolau Dameto, i sa germana amb Joan Odón Fortuny de Ruescos [curiosament sembla que hi apareix novament la connexió mallorquino-aragonesa a través dels enllaços entre la noblesa, atès que a Saragossa hi ha un llinatge, Ruescas, que podria ser el mateix cognom del noble que es casà amb Joana Bonapart].

Margalida i Nicolau Dameto fo-



Diverses perspectives de Ca n'Oliver, el palau que podria haver allotjat la família Bonapart mallorquina. El llinatge Bonapart va desaparèixer de l'illa al segle XVI.

ren els hereus de bona part de les propietats, si no totes, de Joan Baptista Bonapart, mort el 1530, entre les quals es comptava la possessió d'Esporles, des d'aleshores dita de Son Dameto.

Fins aquí les dades aportades per l'article de referència, trobat al diari *La Almudaina*, de 1896. L'altre article, de *La Última Hora*, publicat un any i mig després, diu, a grans trets, això mateix, més algunes informacions que completen la "geografia bonapartiana" de Mallorca. Pel que fa a la propietat d'Esporles, hi insisteix. Doncs bé, EL TEMPS ha constatat que, certament, en aquest poble hi ha una important i molt antiga propietat que respon al nom de Son Dameto. Dissortadament, del possible nom més antic de la propietat, "Flecari-chi", ningú no n'ha sentit parlar mai, ni sembla que en resti documentació. Però sí que hi ha documentada l'existència de Son Dameto com una possessió de la família que li dona nom, i que també tenia palau a Palma, devora l'església de Sant Nicolau, a unes dotzenes de metres de la zona de Sant Jaume, on se suposa que hi havia el palau dels Bonapart.

EL TEMPS ha pogut constatar també que a Esporles hi havia, efectivament, a principi del segle XVI, un tal Mateu de Bonapart, propietari importantíssim aleshores,

al qual el 16 de febrer de 1510 la Cúria Eclesiàstica reclamava uns impostos. Aquest mateix personatge era casat amb Beatriu, a la qual, ja vídua, la Cúria atorgà, el 2 de novembre de 1521, "licència especial" per a usar ca seva un "altar portàtil" per fer un funeral a l'espòs, ja mort. Aquests dos documents són a l'Arxiu Diocesà de Mallorca [ADM], amb la signatura "Litterarum, 1509-12-SF" i "Litterarum, 1514-22 Foli 187". Cal dir que EL TEMPS no ha consultat aquests documents, si bé en té coneixement gràcies a l'arxivera-bibliotecària de l'Ajuntament d'Esporles, que els consultà arran d'una història local dels segles XIII i XVI (i amb això ha ajudat de forma essencial a la confecció d'aquest reportatge).

Aquests documents proven fefaentment que a) hi havia un Mateu [de] Bonapart, b) era de família noble i adinerada, c) tenia importants propietats a Esporles, i d) la seva vida i mort coincideixen amb la cronologia aportada pels diaris del segle XIX, tot i l'errada sobre la data de la mort de Mateu, perquè el document que atorga llicència d'altar portàtil a la vídua diu que morí a final del 1521 i no del 1522, car sembla que tots els preparatius eren per al funeral, de manera que Mateu es devia haver mort aquells mateixos dies.

Era aquest Mateu germà de Joan Baptista, i descendien tots dos d'Hug? Segons els articles dels diaris, sí. Cal dir que només seria possible d'enllaçar la propietat de Mateu, a Esporles, amb la filla de Joan Baptista, el qual va sobreviure nou anys el seu suposat germà, si la propietat hagués passat després de la mort de Mateu a Joan Baptista i, a la mort d'aquest, a la seva filla Margalida i al seu gendre, Nicolau Dameto.

Si Mateu era germà de Joan Baptista i tots dos descendents d'Hug Bonapart, el qual passà a residir a Còrsega el 1409, la teoria de la nissaga mallorquina de Napoléon prendria molta força. Si, en canvi, i com es dedueix del que diu l'*Enciclopèdia de Mallorca*, el Mateu mort el 1521 era fill o nét del veneçian Mateu de Bonapart establert a Mallorca el 1486, només tindriem una llegenda. Per a establir-ho caldria cercar les partides de naixement de cadascun i seguir-ne la genealogia des d'un segle abans. D'una altra banda caldria comprovar a Còrsega si abans d'Hug Bonapart no hi havia –com assegurava el jesuïta informador del cronista Jeroni d'Alemanys i Marquès– aquest llinatge. Aquesta tasca, com es pot veure, ultrapassa la capacitat del present reportatge.

Tornant a la "geografia bonapartista", ara ja a Palma, topam amb el

problema de situar exactament Can Bonapart. L'article de *La Almudaina* diu que la casa ocupava en aquell moment (1896) el número 5 del carrer de la Palma. El carrer que ara es diu de Palma, llavors es deia "de la Palma" (*La Almudaina*), però és el mateix carrer on fa cinc o sis segles hi havia el palau dels suposats ascendents mallorquins de Napoleó? Potser sí, però ara l'ocupen edificacions més modernes, dels segles XVIII i XIX, cap de les quals no és un palau o edificació noble que hagués pogut tenir "una gran porta interior", damunt la qual hi hagués un escut de pedra.

Tot i així, si prenem l'article de *La Última Hora*, hi trobarem una referència geogràfica comprovable encara avui, no subjecta a canvis de nomenclatura ni de numeració dels carrers: "és situada a l'esquena de la parròquia de Sant Jaume i la façana no deixa de tenir una certa magnificència".

Allò que és ben segur és que l'església de Sant Jaume no s'ha mogut de lloc i que al darrere hi ha, encara ara, un antic palau, tancat des de fa anys i anomenat de Can Oliver, la façana del qual, efectivament, té una "certa magnificència". És, aquest, el palau que indica el diari? Sí, molt probablement, tot i que l'actual i abandonada arquitectura denota que s'hi han fet obres, remodelacions i canvis importants.

Tenim, doncs, una "geografia bonapartiana" a Mallorca. Però el bessó de l'enigma continua essent el mateix. Era el Mateu de Bonapart, d'Esporles, descendent d'Hug de Bonapart? Tingué aquest, efectivament, descendència a Còrsega, i hi originà la nissaga de l'emperador? Podria ser que sí i podria ser, com diu l'*Enciclopèdia de Mallorca*, que tot plegat fos una fabulació del segle XIX, feta a partir d'algunes veritats històriques i genealògiques mesclades amb molta imaginació. En tot cas l'enigma es manté viu, a l'espera que algun historiador o genealogista aclareixi la possible nissaga mallorquina de Napoleó Bonapart.

Miquel Payeras

# XXIX premis OCTUBRE

## PREMI MITJANS DE COMUNICACIÓ AL MILLOR VÍDEO CORPORATIU I DE PROMOCIÓ D'IMATGE D'UNA TV LOCAL DELS PAÏSOS CATALANS

### BASES DE LA CONVOCATÒRIA

- **LLIURAMENT DE DUES CÒPIES -UNA COM A MÍNIM EN FORMAT VHS- A L'ADREÇA D'EL TEMPS (AV. BARÓ DE CÀRGER, 4G, 13, 46001, VALÈNCIA) ABANS DEL DIA 16 D'OCTUBRE. HI HAURÀ DE CONSTAR LA REFERÈNCIA COMPLETA DE LA TV PARTICIPANT I LES DADES DE CONTACTE. I UNA DECLARACIÓ SIGNADA PER LA PERSONA RESPONSABLE DE L'EMPRESA O LA INSTITUCIÓ EXPOSANT QUE NO S'HAN VULNERAT EN LA REALITZACIÓ DEL VÍDEO ELS PRECEPTES LEGALS ESTABLERTS EN L'ÀMBIT AUDIOVISUAL EN MATÈRIA DE DRETS D'AUTOR I SIMILARS.**
- **ELS VÍDEOS HAURAN DE SER SUBSTANCIALMENT ORIGINALS. CALDRÀ ADJUNTAR UNA MEMÒRIA EXPLICATIVA (MÀXIM 20 LÍNIES) ACOMPANYADA DELS CRÈDITS COMPLETS DELS AUTORS (CREATIUS, TÈCNICS, ETC.) I UNA RELACIÓ DETALLADA DE LES FONTS D'IMATGE I SO I DELS INSTRUMENTS RELLEVANTS DE PROGRAMARI I D'ENREGISTRAMENT UTILITZATS.**
- **LA DURACIÓ MÀXIMA DE LES CINTES SERÀ DE DOS MINUTS.**
- **EL JURAT ESTARÀ FORMAT PER JOSEP GAVALDÀ, JOSEP LLUÍS GÓMEZ-MOMPART, ANTONI LAGUNA, EMPAR PONS I MIQUEL DE MORAGAS.**
- **EL LLIURAMENT DEL PREMI ES FARÀ PÚBLIC EL DIA 28 D'OCTUBRE DURANT EL SOPAR DELS PREMIS OCTUBRE. HI PODRAN ASSISTIR DUES PERSONES EN REPRESENTACIÓ DE L'ENTITAT GUANYADORA.**